

Darko Glavan Sironi i futurizam

Iako je metodološki neispravno pojedincu pripisivati prevladane zasluge za kolektivni istup – u ovom slučaju futuristički slikarski manifest »Contro tutti i ritorni in pittura« (Protiv svih povrataka u slikarstvu) – uvjeren sam da u ovom konkretnom slučaju nije teško u Mariju Sironiju prepoznati glavnog ideologa, a što je još važnije, i praktičara programatskog istupa koji je u katalogu dosad najopsežnije izložbe futurizma ocijenjen kao »proturječan«.¹

Takva ocjena u suštini podržava moju prosudbu o prevladanom Sironi-

jevu autorstvu,² jer je i njegov odnos prema futurizmu složen, a vjerojatno i kontradiktoran iz rakursa pravovjernih i ortodoksnijih pripadnika pokreta, ako se takve kvalifikacije uopće mogu primijeniti na članove pokreta koji se više ponosio brzinom izmjena programa i poetika nego njihovom dosljednošću. Moram naglasiti da je osnovni razlog koji me je privukao toj problematici – aludiram na Sironijev odnos prema futurizmu – proučavanje zbirke slikarstva dvadesetog stoljeća iz zagrebačke Metropolitanske galerije³ koju je u toku tridesetogodišnjeg boravka u Rimu prikupio zagrebački biskup dr Gjuro Kokša. U toj vrlo

2

Gino Traversi u svojoj knjizi o Sironijevu grafičkom opusu (»Sironi – Disegni, illustrazioni, scenografie e opera grafica«, Casa editrice Ceschina, Milano 1968) navodi cjelokupni tekst manifesta, želeći naglasiti Sironijev pretežni utjecaj na formuliranje tog manifesta.

3

Izbor od 35 djela iz Metropolitanske galerije »Futuristi i suvremenici« postavio sam 1986. u zagrebačkom Muzejskom prostoru, a 1988. u osječkoj Galeriji likovnih umjetnosti, kad je objavljen i katalog s opisom i reprodukcijama svih odabranih izložaka.

1

»Futurismo & futurismi«, urednik Pontus Hulten, Bompiani, 1986, str. 574, članak Ester Coen o Mariju Sironiju.

Mario Sironi:
Futuristički crtež, olovka na papiru, 1912.

98

zanimljivoj zbirci, koja bi uskoro imala biti postavljena i kao javni stalni postav, čuva se dvadesetak Sironijevih djela koja nam omogućuju temeljiti uvid u ishodišta, glavne etape i opseg njegovih umjetničkih traganja.

Zanimljivo je da, iako zbirka uključuje djela prvaka futurističkog pokreta Balle i Boccionija, ključni period futurizma (1908–1920) reprezentira Sironijev rad, najvjerojatnije iz 1912, crtež s tipičnom boccionijevskom »deformacijom« figure i lica isprepletenih planova.

Nakon toga, gotovo bismo mogli tvrditi školskog, primjera futurizma kronološki slijede Sironijevi ratni radovi koji imaju više karakter bilješke i krokija, tako da bi vjerojatno bilo preuzetno njihovu relativno konvencionalnu figuralnost shvatiti kao poetološki otklon od futurističkih principa.

Najzanimljiviji period Sironijeva stvaralaštva – koji se vremenski poklapa s objavljivanjem ovdje prevedenog manifesta – također je zastupljen u zbirci Metropolitanske galerije s nekoliko radova, od kojih bismo »Tvornicu« (tempera, tuš, olovka) čak mogli datirati 1920. godinom. Iako nevelikih dimenzija (280 x 210 mm) i skicoznog karaktera, »Tvornica« vrlo dobro ilustrira razdoblje koje tumači i kroničari Sironijeva stvaralaštva nazivaju »urbanim krajolicima«, a koje se gotovo potpuno može opisati kao realizacija teoretskih pretpostavki izloženih u manifestu »Protiv svih povratka u slikarstvu«.

Grubo rečeno, tematika ostaje futuristička (iako je u ugođaju, pogotovo »Periferije« iz 1920. i »Trga« iz 1925, očit utjecaj tzv. »metafizičkog slikarstva«), premda je slikarski postupak potpuno različit, s akcentom na »sintetičnost«, »konstrukciju«, i, što je najkarakterističnije za Sironija (a što je također naglašeno i u manifestu), na arhitektonici kompozicije.

Vraćajući se u poznim godinama futurističkom principu simultanosti u zidnim slikarijama većih dimenzija, Sironi je ponovo upozorio na svoj dug futurističkom iskustvu ili, možda još preciznije rečeno, na svoje osobeno tumačenje futurističkih načela. U tom smislu, osim u njegovu stvaralaštvu, ključ za razumijevanje njegove osobne poetike možemo iznaći i u programatskim opredjeljenjima manifesta »Protiv svih povratka u slikarstvu«.

Mario Sironi:
Tvornica, tempera, tuš, olovka, 1920.

Mario Sironi:
Trg, olovka na papiru, 1925.

